

کودتای سیاه بایوی نفت

یادداشتی از علی‌الله سلیمی
نویسنده و روزنامه‌نگار

اتفاقات مهم و تأثیرگذار تاریخی همیشه درس‌های زیادی برای نسل‌های آینده دارد و کسانی که شناختی از تاریخ و وقایع گذشته ندارند در تشخیص اتفاق‌های زمان حال هم درک و موفقیت چندانی نخواهند داشت. در این زمینه، یکی از وقایع سرنوشت‌ساز تاریخ معاصر کشورمان، کودتای ۲۸ مرداد یا «عملیات آژاکس» است که در سال ۱۳۳۲ توسط عوامل خارجی علیه دولت مصدق اجرا و باعث سقوط این دولت شد. ماجرا از این قرار بود که دولت انگلیس پس از ملی شدن صنعت نفت، لحظه‌ای از توطئه علیه دولت مصدق دست برنداشت. ملی کردن صنعت نفت، باعث شده بود که بیگانگان به فکر سرنگونی دولت مصدق بيفتند.

عوامل پنهان شکل‌گیری کودتا

ریشه‌های این ماجرا و موضوع ملی شدن صنعت نفت ایران به کمی قبل‌تر برمی‌گشت؛ بعد از کشف نفت ایران در سال ۱۲۸۷ هجری شمسی، پادشاهان قاجار با قراردادهایی، نفت را با قیمت نازل به کشور انگلستان سپردند و بعد از آن‌ها با روی کار آمدن رضاخان به دست انگلیسی‌ها، آن قراردادهای تمدید و بلکه قراردادهای بدتر از آن بسته شد و به موجب آن قراردادهای، اختیار کامل نفت دست انگلیسی‌ها قرار گرفت. تا اینکه دکتر محمد مصدق به‌عنوان یکی از نمایندگان مجلس شانزدهم، طرح ملی شدن صنعت

نفت را مطرح کرد و از حمایت آیت‌الله کاشانی و علمای دیگر برخوردار شد و درنهایت، لایحه ملی شدن صنعت نفت در ۲۹ اسفند ۱۳۲۹ در مجلس به تصویب رسید. مصدق در سال ۱۳۳۰ نخست‌وزیر شد، اما به‌خاطر ملی شدن صنعت نفت و اعتماد بیش از حد به آمریکا، با کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ برکنار و دولت‌ش ساقط شد و سرلشکر فضل‌الله زاهدی روی کار آمد.

این کودتا چگونه اجرایی شد؟

سازمان اطلاعات مرکزی آمریکا (CIA) با هماهنگی اعضای خانواده سلطنتی شاه ایران، مسئول اجرای این کودتا شد. بعد از کودتای ۲۸ مرداد، یک دوران سرکوب سیاسی در کشور شروع شد. کودتاچیان

بلافاصله پس از وقوع کودتا، با ایجاد دستگاه فرمانداری نظامی برای تثبیت موقعیت خود، محیط رعب و وحشت در سراسر کشور ایجاد کردند و کشور عملاً وارد سرکوب و خفقان شد.

بیشتر بدانیم، بیشتر بخوانیم

درباره جزئیات و ماهیت این واقعه بزرگ تاریخی، کتاب‌های زیادی نوشته شده که یکی از آنها، اثری تاریخی و داستانی با عنوان «ملاقات در جنگل بلوط»، به قلم جواد افهمی است که انتشارات سوره مهر منتشر کرده است. این کتاب، مستند داستانی برای

مخاطبان نوجوان است که به حوادث کودتای ۲۸ مرداد و سرنگونی دولت مصدق پرداخته شده است. البته با توجه به اینکه کودتای ۲۸ مرداد ریشه در وقایع مهم و تأثیرگذارِ پیش از این تاریخ داشت، نویسنده کوشیده است به حوادث مهم پیش از این واقعه و رویدادهای منتهی به کودتا هم اشاراتی داشته باشد. در این کتاب، راوی داستان، دانشجوی جوانی است که سال‌ها پس از کودتا، برای تکمیل پایان‌نامه به سراغ سروان تیجانی، یکی از آجودان‌های محمدرضا پهلوی، رفته تا جزئیات بیشتری از ماجرای حقیقی کودتای ۲۸ مرداد بداند.

سروان تیجانی در این اثر، شخصیتی است که در بسیاری از جلسات محرمانه این کودتا حضور داشته و از اتفاقات باخبر است. نویسنده با رجوع به منابع تاریخی، اتفاقات را از زبان این سروان دربار پهلوی برای مخاطبان نوجوان خود بیان می‌کند. این کتاب، روایتی تاریخی درعین حال داستانی است که خواننده را با خود به قلب اتفاقات کودتای ۲۸ مرداد می‌برد.